

Žárlivost u heterosexuálních mužů a žen v postproduktivním věku

Teoretický úvod

V této práci se budu zabývat romantickou žárlivostí a jejími projevy u specifické věkové skupiny a to konkrétně u heterosexuálních mužů a žen v postproduktivním věku. Existuje celá řada různých definic žárlivosti. Vzhledem k tomu, že tato práce bude přímo navazovat na diplomovou práci Mgr. Katěřiny Potyzsové (2016), která se zabývala žárlivostí u heterosexuálních, homosexuálních a bisexuálních jedinců, bude se i pro účely této práce užívat stejná definice žárlivosti. Žárlivost tedy definujeme jako určitý emocionální stav, v němž se daná osoba cítí ohrožena buď reálnou nebo potenciální ztrátou důležitého partnerského vztahu, popřípadě existencí reálného či potenciálního rivala (Potyzsová, 2016).

Romantická žárlivost může být rozdělena na několik typů. Pro tuto práci bude nicméně nejrelevantnější zejména rozdělení žárlivosti na sexuální a emoční.

Žárlivost je evoluční psychologií vysvětlována jako důsledek selekčních tlaků, který má za cíl maximalizovat vlastní reprodukční schopnost, tedy jako strategie pro udržení partnera, prevence nevěry a zajištění věrohodnosti otcovství (Dijkstra a kol. 2013; Trivers, 1972). Dělení žárlivosti na emoční a sexuální je vysvětlováno zejména odlišnou mírou minimálních investic, kterou oba partneři přinášejí do reprodukce. Minimální investice žen jsou výrazně vyšší než investice mužů. Jedná se zejména o těhotenství, porod a následnou péči o dítě. Zatímco investice mužů je v tomto případě o dost nižší, jedná se zde pouze o poskytnutí spermií do reprodukčního procesu. Na druhou stranu musí ovšem muži ale čelit tzv. nejistotě otcovství. Pokud by se ukázalo, že by ve vztahu došlo k nevěře, muž by se musel obávat investic svých zdrojů do cizího potomka, což by pro něj bylo evolučně nevýhodné (Dijkstra a kol. 2013; Harris, 2002; Sagarin a kol. 2012; Trivers, 1972; White a Mullen, 2006). Z těchto rozdílných minimálních investic vyplývají i odlišné reakce na partnerovu (potencionální) nevěru. Z předchozích studií vyplývá, že ženy se cítí více ohroženy emocionální nevěrou partnera, a to z důvodu možného rizika odchodu partnera, tedy i jeho investic do společného života a potomků, muži se naopak cítí více ohroženi sexuální nevěrou partnerky kvůli nejistotě otcovství.

Proto žárlivost emoční typicky pocítují spíše ženy, zatímco žárlivost sexuální spíše muži (Buss, Larsen, Westen a Semmelroth, 1992). Jako jeden z prvních testoval tuto hypotézu Buss a kolektiv (1992). Z této studie, zkoumající efekt stálého sexuálního vztahu na aktivaci žárlivosti vyplynulo, že pro větší procento mužů (49 %) byla v porovnání se ženami (19 %) sexuální nevěra horší než nevěra emoční. Ukázalo se také, že u mužů, kteří mají nějakou zkušenost s vážným a pro ně důležitým vztahem, se sexuální žárlivost objevuje ve větším množství případů. Pro 55 % mužů, kteří měli nějakou zkušenost s dlouhodobým vztahem, byla sexuální nevěra horší variantou. Zatímco pro muže, kteří tuto zkušenost neměli, nebyla představa sexuální

nevěry partnerky zdaleka tak znepokojivá. Ovšem muži, kteří v minulosti byli v dlouhodobém perspektivním vztahu, také reagovali obecně citlivěji na možnou partnerčinu nevěru. U žen ovšem v porovnání s muži neměla předchozí zkušenost s dlouhodobým vztahem na aktivaci žárlivosti příliš velký vliv. Bez ohledu na to, zdali měly ženy v minulosti dlouhodobý perspektivní vztah, emoční nevěru vnímaly více negativně. Výzkum tedy ukázal mezipohlavní rozdíly v prožívání žárlivosti (Buss a kol., 1992).

Výzkumy, které se v minulosti partnerskou žárlivostí zabývaly, se povětšinou zaměřovaly na jedince nižší věkové kategorie, jako jsou vysokoškolští studenti, kteří například nemusí mít zkušenosti s dlouhodobými vztahy. Výzkumy byly také často prováděny metodou nucené volby, respondenti se tedy vždy museli rozhodnout pouze pro jedinou možnost, což mohlo v konečném důsledku zapříčinit zkreslení výsledků těchto studií (např. Desteno, Nartlett, Braverman a Salovey, 2002).

Předkládaný výzkum se tedy bude zaměřovat na žárlivost u jedinců v postproduktivním věku, kteří už mají s dlouhodobými vztahy zkušenosti a budou schopni například několik svých minulých vztahů porovnat mezi sebou, což bude přínosem do oblasti zkoumání partnerské žárlivosti. Postproduktivním věkem rozumíme životní období, ve kterém se neočekává, popřípadě již není biologicky možné plození potomků (Hill, Hurtado a Robson, 1991). Pro účely našeho výzkumu budeme proto postproduktivním věkem označovat období mezi 45 až 65 lety. Řada autorů toto období označuje také jako „pozdní dospělost“ (např. Langmeier a Krejčíková, 2006; Vágnerová, 2000). Tato věková kategorie je pro nás zajímavá právě proto, že se jí předešlé výzkumy uskutečněné na toto téma zabývaly pouze minimálně. Ale zejména z důvodu, že této věkové kategorie se teorie minimálních investic do reprodukce v podstatě netýká, vzhledem k tomu, že náplní vztahů udržovaných v postproduktivním věku už není početí společného potomka. Většina výzkumů provedených na téma žárlivosti také danou problematiku zkoumala pouze pomocí kvantitativních metod. V tomto výzkumu proto budeme za účelem získání co nejpodrobnějších informací kombinovat jak metodu kvalitativní, tak metodu kvantitativní.

Cíle výzkumu

- 1) Zjistit míru žárlivosti, její prožívání, zkušenosti s ní a názory na ni z perspektivy heterosexuálních mužů a žen v postproduktivním věku (tj. Od 45 do 65 let).
- 2) Porovnat rozdílné typy žárlivosti (emoční / sexuální) a míru vykazované romantické žárlivosti u heterosexuálních mužů a žen v postproduktivním věku (tj. Od 45 do 65 let).

Hypotézy

- 1) Heterosexuální muži budou ve vztahu se ženou vykazovat větší psychologickou úzkost spojenou se sexuální nevěrou partnerky a budou více žárlit na sexuální podněty.
- 2) Heterosexuální ženy budou ve vztahu s mužem vykazovat větší psychologickou úzkost spojenou s emoční nevěrou partnera a budou více žárlit na emoční podněty.

Výběr vzorku

Nábor respondentů pro obě části výzkumu bude probíhat několika způsoby. Například pomocí náborového

letáčku, který bude zveřejněn ve vybraných skupinách na sociálních sítích. Letáček cílí na studenty programu Univerzity třetího věku (U3V) bude také vyvěšen v prostorách Fakulty humanitních studií UK na Veleslavíně a v Jinonicích. Oslovíme také potenciální respondenty, kteří se v minulosti účastnili výzkumů Univerzity Karlovy. Tímto způsobem bude probíhat hlavní část náboru respondentů. Ti budou následně také vyzváni, aby informace o výzkumu šířili dál mezi své přátele a známé, čímž se bude nábor šířit dál pomocí metody sněhové koule, tado metoda bude ve výzkumu figurovat jako doplňková metoda k náboru respondentů.

Kvalitativní části výzkumu se bude účastnit 10-15 žen a 10-15 mužů ve věku od 45 do 65 let, kteří se v současné době identifikují jako heterosexuálové a nacházejí se v partnerském vztahu, který trvá minimálně 3 měsíce a který považují za perspektivní do budoucna (Perrett a kol., 2002).

Kvantitativní části výzkumu se bude účastnit minimálně 200 respondentů ve věku od 45 do 65 let, kteří se identifikují jako heterosexuálové a v současné době se nacházejí v perspektivním dlouhodobém vztahu trvajícím minimálně 3 měsíce a který považují za perspektivní do budoucna.

Metody výzkumu

a) Kvalitativní část

V této části výzkumu se metodou polostrukturovaných rozhovorů zaměřím na individuální prožívání žárlivosti, zkušenosti s ní a názory na ni z perspektivy heterosexuálních mužů a žen v postproduktivním věku. Ke zjištění daných informací je metoda polostrukturovaných rozhovorů nejvhodnější zejména z toho důvodu, že se s její pomocí dozvíme o subjektivním vnímání a prožívání žárlivosti u daného jedince nejvíce.

Samotný rozhovor bude sestávat z několika tématických okruhů, přičemž každý okruh se bude zaměřovat na jiné aspekty problematiky. První okruh se bude týkat aktuálního vztahu respondenta, bude nás zajímat jeho délka, perspektiva, spokojenost, prožívání žárlivosti i způsob řešení podnětů k žárlivosti.

Druhý okruh otázek se bude zaměřovat na bývalé vztahy respondenta. Konkrétně pak na ty, které on sám vnímal jakožto perspektivní. U těchto vztahů se budeme ptát na jejich trvání i na spokojenost v těchto vztazích. Dále se budeme ptát na stejné otázky týkající se žárlivosti jako v prvním okruhu, tedy jestli žárlil na partnera, popřípadě partner na něj, a následně budeme pokládat další doplňující otázky. Bude nás také zajímat, jestli žárlivost nějakým způsobem ovlivnila jejich rozchod.

Následovat bude třetí okruh, který se bude týkat vývoje žárlivosti napříč vztahy, ve které požádáme respondenta, aby porovnal žárlivost v uvedených vztazích. Zdali jí bylo více či méně, jak probíhalo řešení podnětů vyvolávajících žárlivost apod.

V posledním okruhu otázek nás bude zajímat respondentův individuální pohled na žárlivost obecně, jak by ji definoval, zdali ji vnímá spíše pozitivně nebo negativně, zdali se považuje za žárlivého člověka na škále od 1-10 (Potyžsová, 2013).

b) Kvantitativní část

V této části výzkumu se budeme pomocí online dotazníků zaměřovat na míru a porovnání emoční a sexuální žárlivosti. Všichni respondenti vyplní následující sadu dotazníků:

- 1) Sociodemografický dotazník sloužící ke zjištění základních demografických a osobních údajů o respondentech jako například věk, pohlaví, sexuální orientace, počet bývalých partnerů, délku partnerského vztahu atd.
- 2) Standardizovaný dotazník Revised Anticipated Sexual Jealousy Scale (RASJS, Buunk, 1997) - měřící míru emoční a sexuální žárlivosti jedince. Dotazník se skládá z 15 položek, které jsou dále rozděleny do 3 subškál, z nich se každá zabývá určitým typem žárlivosti, reaktivní, majetnickou a úzkostnou.
- 3) Standardizovaný dotazník Dyadic Adjustment Scale (R-DAS, Busby a kol., 1975), který se sestává ze 14 otázek zaměřujících se na partnerskou spokojenost a kvalitu partnerského vztahu.
- 4) Standardizovaný dotazník Trait Specific Dependence Inventory (Ellis, 1998) měřící tzv. Mate value neboli hodnotu na partnerském trhu.

Metody vyhodnocování

a) kvalitativní část

Rozhovory nahrané na diktafon budou doslovnou transkripcí přepsány do wordového dokumentu. I přes časovou náročnost této metody se stále jedná o jednu z nejpresnějších metod vedoucí k nejpodrobnějšímu vyhodnocení rozhovorů. Následovat bude metoda otevřeného kódování, pomocí které se v rozhovorech odhalí určitá stěžejní témata. Poté se získaná data zpracují pomocí kategorické analýzy, do vytvořených kategorií našich zájmů se zaznamenají výpovědi z vytištěných rozhovorů a následně mezi nimi budeme hledat souvislosti (Hendl, 2012).

b) kvantitativní část

Pro statistické testy v rámci druhé části studie bude použit software SPSS. Po provedení deskriptivní analýzy a eliminaci chybných a odlehlých hodnot (errors and outliers) budou testovány předpoklady parametrických testů, především normalita distribuce a homogenita rozptylu. Jednotlivé dotazníky pak budou analyzovány standardizovanými metodami, abychom získali skóre pro každého respondenta. Souvislosti mezi skóry jednotlivých dotazníků budou následně testovány pomocí statistických analýz, zejména ANOVOU, T-testy a regresní analýzou.

Etické otázky výzkumu

a) kvalitativní část

Před samotným začátkem rozhovoru budou respondenti podepisovat informovaný souhlas, v němž bude sdělen konkrétní účel výzkumu, tedy: „Žárlivost u heterosexuálních mužů a žen.“ Svým podpisem účastníci výzkumu dávají souhlas také k nahrávání celého rozhovoru na diktafon. Respondentům bude taktéž řečeno, že účast na výzkumu je z jejich strany zcela dobrovolná a mají možnost kdykoliv během rozhovoru od výzkumu odstoupit s tím, že bude nahrávka dosud zaznamenaného rozhovoru smazána. Výzkumník před každým rozhovorem podepíše prohlášení o mlčenlivosti a anonymitě, kterým se zavazuje k tomu, že data pořízená během výzkumu budou použita pouze k účelům dané studie a nebudou nikde dále šířena a zveřejňována. Výzkumník se zároveň zavazuje k tomu, že přístup k těmto datům bude umožněn pouze

autorům tohoto výzkumu, a to v anonymizované podobě, křestní jména účastníků budou změněna.

b) kvantitativní část

V případě zájmu bude potenciálním respondentům zaslán informační email, ve kterém budou ujištěni o naprosté anonymitě výzkumu a o tom, že data získaná v tomto výzkumu budou použita pouze pro výzkumné účely. Budou taktéž informováni o tom, že s daty budou pracovat pouze výzkumníci a data tak nebudou nikdy předána třetí osobě. Před samotným spuštěním dotazníku respondenti vyplňují elektronický informovaný souhlas, pouze v případě jeho vyplnění bude umožněno spuštění dotazníku.

Použitá literatura

- Buunk, A., *The anticipated sexual jealousy scale*. Handbook of sexuality-related measures. Thousand Oaks. 1998. pp. 432 – 433.
- Busby, D. M., Christensen, C., Crane, D. R., & Larson, J. H., *A revision of the Dyadic Adjustment Scale for use with distressed and nondistressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales*. 1995. Journal of Marital and family Therapy, 21(3), pp. 289-308.
- Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., & Semmelroth, J., *Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology*. 1992. Psychological science, 3(4). pp. 251-255.
- DeSteno, D., Bartlett, M. Y., Braverman, J., & Salovey, P. (2002). Sex differences in jealousy: Evolutionary mechanism or artifact of measurement?. *Journal of personality and social psychology*. 83(5), pp. 1103-1116.
- Dijkstra, P., Groothof, H. A., Poel, G. A., Laverman, E. T., Schrier, M., & Buunk, B. P.(2001). *Sex differences in the events that elicit jealousy among homosexuals*. Personal Relationships.
- Ellis, B. J., *The Partner-Specific Investment Inventory: An Evolutionary Approach to Individual Differences in Investment*. 1998. Journal of Personality. 66(3), pp. 383-442.
- Harris, C., *Sexual and Romantic Jealousy in Heterosexual and Homosexual Adults*. Psychological Science. 2002. 13(1).
- Hendl, J., *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Vydání 3. Praha. 2012. Portál.
- Hill, K., Hurtado K.R., & Robson, S.L., *Mortality and fertility rates in humans and chimpanzees: How within species variation complicates cross species comparisons*. American Journal of Human Biology. 2009. pp. 578–586.
- Langmeier, J., Krejčířová, D. *Vývojová psychologie*. 2006.Praha: Grada.
- Perrett, D. I., Penton-Voak, I. S., Little, A. C., Tiddeman, B. P., Burt, D. M., Schmidt, N., Oxley, R., et al. (2002). *Facial attractiveness judgements reflect learning of parental age characteristics*. *Proceedings. Biological sciences / The Royal Society*, 269(1494), pp. 873-80.
- Potyzsová, K., *Žárlivost u homosexuálních mužů*. Praha. 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií.
- Potyzsová, K., *Žárlivost u heterosexuálních, homosexuálních a bisexuálních jedinců*. Praha. 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií.
- Sagarin, B. J., Becker, D. V., Guadagno, R. E., Wilkinson, W. W., & Nicastle, L. D. *A reproductive threat-based model of evolved sex differences in jealousy*. Evolutionary Psychology. 2012. 10(3).
- Trivers, R., *Parental investment and sexual selection*. In B. Campbell (Ed.). Sexual selection and the descent of man New York: Aldine DeGruyter. 1972. pp. 136-179.
- Vágnerová, M., *Vývojová psychologie: dětství, dospělost a stáří*. Praha. 2000. Portál.
- White G.L. & Mullen P.E., *Žárlivost: teorie, výzkum a klinické strategie*. Praha. 2006. Triton.